

บทคัดย่อ

บทคัดย่อคุณิพนธ์ เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความ
สมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและพัฒนาชนบท

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน:

กรณีศึกษา บ้านศิลาแลง ตำบลศิลาแลง

อำเภอปัว จังหวัดน่าน

โดย

นายอภิย์ วิภาตะโยธิน

ธันวาคม 2543

ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.บุญธรรม เทตนา

ภาควิชา/คณะ

ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป
และลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านศิลาแลง 2) เพื่อ
พัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านศิลาแลง 3) เพื่อประเมินผล
การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านศิลาแลง

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการ
สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจำนวน 40 คน เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ลักษณะการมีส่วนร่วมของการจัด
การป่าชุมชน จากนั้นจึงใช้แบบสอบถามหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 131 ครอบครัวย เกี่ยวกับการ
มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการได้รับ
ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยดำเนินการทั้งก่อนและหลังการพัฒนา นำ
ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ตรวจสอบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จัดลำดับความสำคัญ
และเชื่อมโยงความสำคัญของข้อมูล นำเสนอในรูปแบบของการพรรณนา สถิติที่ใช้ในการ
วิเคราะห์ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ มีขมิ้มเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ
การทดสอบ t-test พร้อมทั้งการวิเคราะห์และแปลผล สรุปและอภิปรายผลร่วมกับข้อมูลที่ได้
จากการสัมภาษณ์และสังเกตเสริมซึ่งกันและกัน

จากการศึกษาและสำรวจการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน พบว่ามีประวัติในการมีส่วนร่วมในอดีตได้ดีในระดับหนึ่ง ด้วยการร่วมมือกันดูแลรักษาป่ามิให้ถูกทำลายมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 การมีส่วนร่วมในการจัดการ ได้แก่ การตั้งคณะกรรมการรักษาป่าต้นน้ำลำธารขึ้นมาบริหารจัดการโดยมีคณะกรรมการตรวจป่าอีกชุดหนึ่ง แต่งตั้งจากราษฎรทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 3 คน ออกตรวจป่าทุกเดือน ๆ ละครั้ง หรือมากกว่านั้นตามความจำเป็น ได้ร่วมกันดับไฟป่าและทำแนวกันไฟ ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีสบน้ำทุกปี ไม่ตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต รวมทั้งการกำหนดขอบเขตป่าชุมชนซึ่งมีถึง 10,125 ไร่ เมื่อพิจารณาถึงระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าของชุมชนพบว่าในด้านการมีส่วนร่วมคิดตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อย การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับน้อย และในเรื่องการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนศิลาแลงและปัญหาในอดีตและปัจจุบัน พบว่าในชั้นเห็นคุณค่า (A-1) พบว่าป่าถูกทำลายลงจากการทำไร่เลื่อนลอย จนน้ำที่ใช้ในการเกษตรเหือดแห้งลง ผู้นำคือ กำนันในขณะนั้นร่วมกับสภาตำบล จึงกำหนดกฎระเบียบขึ้น ห้ามการถางป่าทำไร่ และตัดไม้รินลำห้วยในระยะ 5 ปีแรกจนป่าฟื้นตัวขึ้น สภาพปัญหาและความต้องการในปัจจุบัน (A-2) ส่วนใหญ่คือการอนุรักษ์พื้นที่ฟูป่า และสภาพปัญหาในอนาคต คือป่าชุมชนวันท่งนี้หรือป่าชุมชน 2000 (A-3) รวม 4 ประการ คือโครงการปลูกป่าโตเร็ว โครงการป้องกันไฟป่า โครงการปลูกซ่อมป่าเหล่าที่ชาวเขาทิ้งร้างไป และโครงการสร้างเรือนเพาะชำและทำการเพาะชำกล้าไม้ประจำตำบลขึ้น สำหรับกิจกรรมหรือโครงการที่จะทำเพื่อแก้ปัญหา ชั้นปฏิสัมพันธ์หรือส่งผลกระทบ (I) โดยระบุกิจกรรมหรือโครงการที่จะทำ (I-1) และชั้นของการประกอบกิจกรรมและจัดลำดับความสำคัญ (I-2) ซึ่งประชาชนได้ตกลงเลือกกิจกรรมแนวคิดป่าชุมชนทั้ง 4 โครงการ

การประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนศิลาแลง พบว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการประเมินผลทั้งก่อนและหลังปฏิบัติการมีความแตกต่างกันแต่ไม่แตกต่างในทางสถิติ สำหรับการถ่ายทอดวิธีการนำเปลี่ยน (Strategies of Change) มาวางแผนดำเนินงานโดยการโน้มน้าวจิตใจ ความคิดของประชาชนบ้านศิลาแลงทำให้การพัฒนาการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาความรู้และทักษะในเรื่องการร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมในผลประโยชน์และร่วมในการประเมินผลและการวางแผนจะมีผลต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

จากผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแก่งานของรัฐบาลโดยเฉพาะกรมป่าไม้ ภาค
เอกชนและองค์กรพัฒนาชนบท ควรให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอน โดยคิด
เองทำเอง รัฐบาลและองค์กรเพียงแต่สนับสนุนงบประมาณ โดยเฉพาะการกระจายอำนาจในการ
ดำเนินการให้แก่องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดการป่าชุมชนเอง

Abstract

Abstract of dissertation submitted to the Graduate School of Maejo University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Rural planning and Development

**PARTICIPATION DEVELOPMENT OF THE PEOPLE IN COMMUNITY FOREST
MANAGEMENT: A CASE STUDY IN BAN SILALANG, PUA DISTRICT,
NAN PROVINCE, THAILAND**

BY

APHAI VIPATAYOTHIN

DECEMBER 2000

Chairman Associate Professor Dr.Boontham Tesna
Department/Faculty Department of Agricultural Extension, Faculty of Agricultural
business

The objectives of this research were to 1) to find out general information about Ban Silalang people and their participation in community forest management. 2) to improve their participation in community forest management; and 3) to evaluate their improvements in participation in forest management.

General information, as well as information about participation in community forest management, was first obtained by interviewing 40 samples of Ban Silalang people and then questionnaires were distributed, both before and after participation improvements, to 131 family leaders to collect data concerning their participation in decision making, working, benefit sharing, evaluation. The collected data was analyzed, examined for objective compatibility, prioritized related in importance, and presented in a descriptive form. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation and

-test. The information obtained by interviews and the data collected by means of questionnaires and observations were analyzed, interpreted, summarized and discussed together to create greater reliability.

The survey of the people's participation revealed that their past participation was at a high level; they have helped in forest protection since 1975. In terms of management, a watershed maintenance committee and a forest patrol sub-committee were appointed. The latter consisted of 3 people from each village, patrolling once a month or more if necessary. They helped in fire extinguishing and building fire lines, conducting an annual ceremony for spirits, not cutting trees without permission, fixing the boundary of community forest which covers the area of 10,125 rais. Their decision making participation was found to be at a moderate level; working, a low level; benefit sharing, a low level; and evaluation, a moderate level.

The pre- and post- participation improvement study in community forest management (A-1) revealed that the forest has been destroyed by shifting cultivation. The headmen of tambons, in cooperation with Tambon Councils, set up regulations forbidding forest trespassing and cutting down trees for cultivation along the backwater during the first 5 years, resulting in forest rehabilitation. The present problem and requirement (A-2) is forest conservation and restoration and the future problem is tomorrow community forest or community forest 2000 (A-3), which includes four projects i.e. fast-growing tree planting, forest fire prevention, deserted forest replanting, and tambon nursery building. To solve the problems (I) the four projects (I-1), as well as the procedures and prioritization, were agreed upon by the people.

Pre- and post- evaluation of Silalang people's participation in community forest management revealed that they were non-significantly different in their participation in decision making, working, benefit sharing, and evaluation. The application of strategies of change to influence the people's thinking caused Ban Silalang people to have greater participation; this indicated that improvements

of knowledge and skills in decision making, working, benefit sharing, evaluation, and planning affect improvements in the people's participation in community forest management.

From the results of this research, it is recommended by the researcher that governmental sectors, especially the Royal Forest Department, private sectors and community development agencies should encourage local people to participate in all steps of development; governmental and non-governmental organizations should provide financial support; and decentralized administration should be delegated to local administrative organizations to carry out community forest management